

Voor het Rondetafelgesprek van de vaste commissie SZW in de Tweede Kamer over winsten en lonen op 24 mei 2023.

INLEIDING

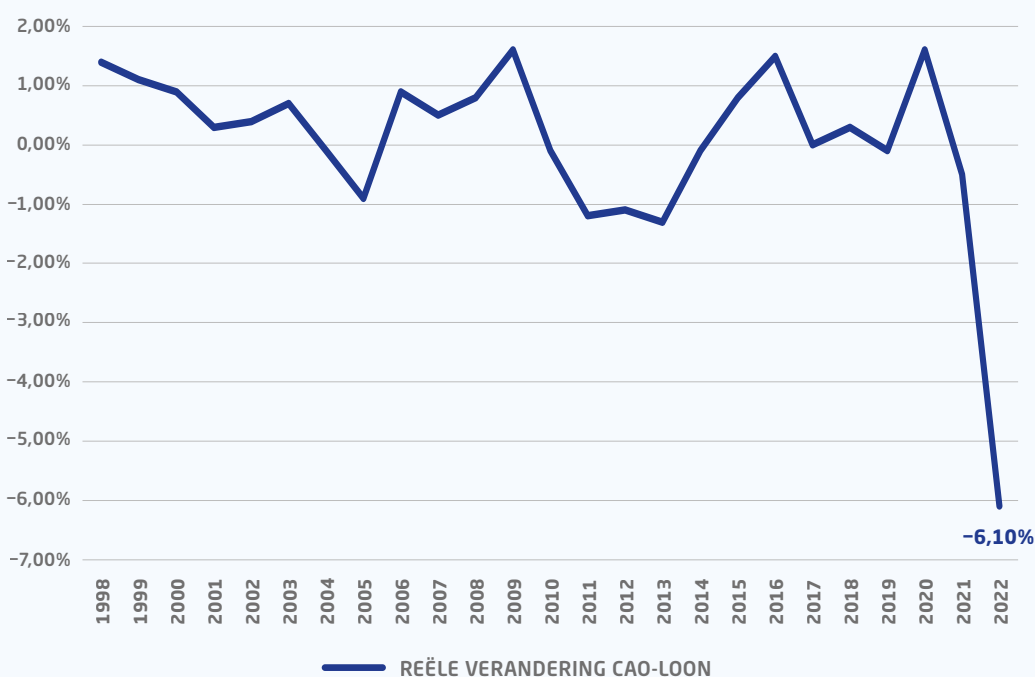
De verhouding tussen winsten en lonen is de afgelopen 25 jaar uit het lood geslagen ten faveure van de bedrijfswinsten en aandeelhouders. De inflatie en de daaropvolgende inkomenscrisis hebben deze trend in 2022 verder versterkt. Onze verwachtingen voor 2023 zijn ondanks de betere Cao-afspraken van de afgelopen tijd somber: de winstmarges zullen waarschijnlijk stijgen door dalende producentenprijzen en verder stijgende consumentenprijzen. Hierdoor pakken werkenden, gepensioneerden en uitkeringsgerechtigden nogmaals de rekening van de inflatie. Dit kan echter voorkomen worden door **(1)** een verhoging van de lonen, beginnend bij het minimumloon, **(2)** een eerlijkere belastingmix tussen winst, vermogen en arbeid en **(3)** versterking van de onderhandelingspositie van werkenden door versterking van de vakbond.

01 Hoge winsten, lage lonen, FNV te vinden op: [Hoge winsten - lage lonen \(fnv.nl\)](https://fnv.nl)

2022: DE INFLATIEREKENING WORDT NIET EERLIJK VERDEELD

Gemiddeld lagen de prijzen in 2022 10% hoger dan in 2021, maar in de herfst stegen de prijzen het hardst met een recordinflatie van 14,3% in oktober '22. Hoewel de verwachting was dat deze 'geïmporteerde' inflatie zou zorgen voor een collectieve verarming en dus geen gevolgen zou hebben voor de verhouding van winsten en lonen, blijkt uit recent onderzoek dat in 2022 de kloof tussen werkenden en bedrijven verder is vergroot. Zoals **FIGUUR 1** laat zien daalde de waarde van het gemiddelde Cao-loon in 2022 met meer dan 6%. Door deze historische klap waren de Cao-lonen in 2022 even veel waard als in 1998. Zoals we in 'Hoge winsten, lage lonen' laten zien is deze ontwaarding van het loon wijdverspreid: van Philips tot de Etos, van Heineken tot KLM overal loont werken minder dan een decennium geleden.⁰¹ Recent afgedwongen loonsverhogingen zijn nog onvoldoende om dit tij te keren.

FIGUUR 1
Jaar-op-jaar
ontwikkeling reëel
Cao-loon

De ineenstorting van deze belangrijkste bron van inkomsten van huishoudens **02** had gedeeltelijk voorkomen kunnen worden als de loonontwikkeling in 2022 de winstontwikkeling had gevolgd. Uit recent onderzoek blijkt echter dat dit niet gebeurd is. Zo laat onze eigen publicatie 'Stijgende prijzen en hoge winsten' **03** zien dat de winst (36%) bij 49 beursgenoteerde bedrijven harder steeg dan de omzet (21%) en de personeelskosten (12%). Tegelijkertijd was er wel geld genoeg om de uitkeringen aan de aandeelhouders (59%) en beloning van het bestuur (21%) te compenseren voor de inflatie.

Een analyse van de gevolgen van inflatie van het CBS **04** laat zien dat de rol van het exploitatieoverschot in de binnenlands gecreëerde inflatie de afgelopen twee kwartalen flink is gestegen (zie **FIGUUR 2**). Dit is een indicatie dat winsten een opdrijvend effect hebben op de inflatie en ging in 2022 ook gepaard met fors hogere winstuitkeringen. Zo stegen de winstuitkeringen van niet-financiële vennootschappen met bijna 50%. Van deze stijging profiteerden met name buitenlandse aandeelhouders.

Tenslotte concludeerden economen van de Rabobank **05** op basis van de gegevens van het CBS dat bedrijven hun verkoopprijzen harder hebben laten stijgen dan strikt noodzakelijk was om hun winst op peil te houden. Als bedrijven hun winstmarges niet hadden laten stijgen, hadden de afzetprijzen 2,2 procentpunt lager uit kunnen vallen.

STIJGEN DE WINSTEN IN 2023 WEER HARDER DAN DE LONEN?

De afgelopen maanden sluit de FNV Cao's af met hogere loonsverhogingen. Dit zijn in de eerste plaats de verdiensten van werknemers die in actie komen voor een eerlijkere verdeling. Van vuilnisverwerkers tot bankiers, iedereen verdient beter. Dit betekent echter niet dat in 2023 de lonen even hard zullen stijgen als de winsten. Het CPB verwacht namelijk dat de AIQ van bedrijven ook in 2023 nog met 1,4 procentpunt daalt.

Een belangrijke reden hiervoor zijn stijgende winstmarges. Topeconoom Isabelle Weber verwacht dat bedrijven de dalende invoerprijzen niet meteen teruggeven aan de klant **06**. De consumentenprijzen zullen dus gelijk blijven of zelfs verder stijgen, terwijl de producentenprijzen dalen. In Nederland zijn er ook al aanwijzingen voor deze winst-gedreven inflatie, zo daalt de producentenprijsindex van de industrie al sinds de zomer, terwijl de consumentenprijzen hoog blijven. Ook de relatief hoge winstquote van niet-financiële vennootschappen in het vierde kwartaal van 2022, is een verdere aanwijzing dat winst-gedreven inflatie in Nederland plaats vindt.

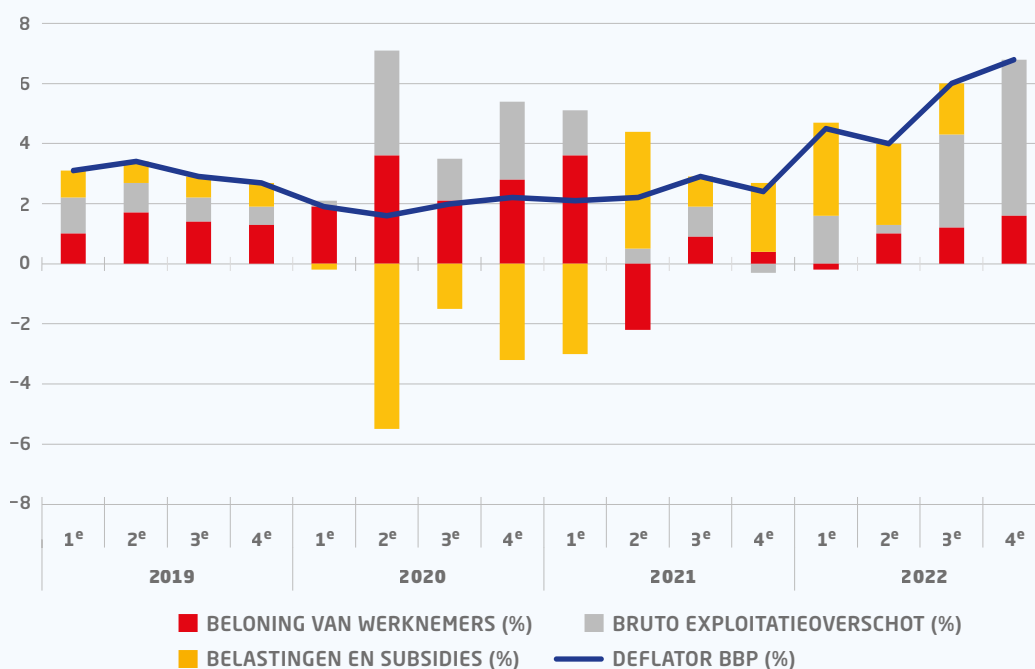
02 CBS statline te vinden op: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84493NED/table?dl=8F9CA>

03 Stijgende prijzen en hoge winsten, FNV te vinden op: <https://fnvsawebprd.blob.core.windows.net/fnvmediacontainer/fnv/attachments/fnv/de/deb59d3d-d2e5-40b8-94bb-742ffb735a03.pdf>

04 De gevolgen van de hoge inflatie in 2022, CBS te vinden op: [De gevolgen van de hoge inflatie in 2022 \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl/de-gevolgen-van-de-hoge-inflatie-in-2022)

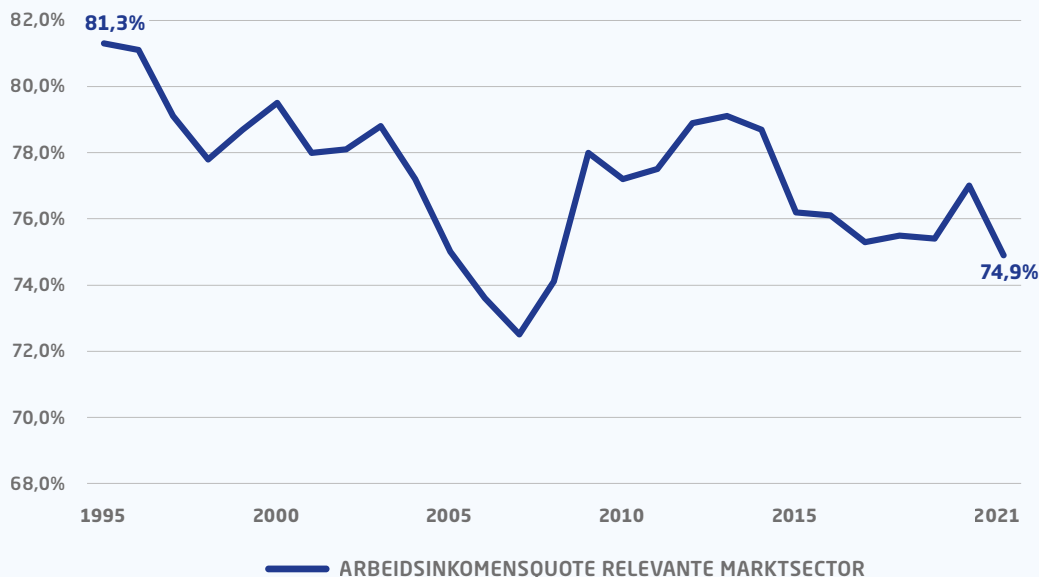
05 Is er sprake van 'Graaiflatie', RaboResearch te vinden op: [Is in Nederland sprake van 'graaiflatie'? - Rabobank](https://www.rabobank.nl/nl/is-er-sprake-van-graaiflatie)

06 Sellers' Inflation, Profits and Conflict: Why can Large Firms Hike Prices in an Emergency, Weber & Wasner te vinden op: [Sellers' Inflation, Profits and Conflict: Why can Large Firms Hike Prices in an Emergency? \(umass.edu\)](https://www.umass.edu/econ/sellers-inflation-profits-and-conflict)

◀ FIGUUR 2

Uitsplitsing bbp deflator per kwartaal, CBS

FIGUUR 3

Arbeitsinkomensquote van de relevante marktsector.

EEN KWART EEUW WINST & LOONONTWIKKELING: DALENDE BELONING ARBEID

Nederland is de afgelopen 25 jaar gestaag een rentenierseconomie geworden. Geld verdienen met geld is steeds makkelijker geworden, terwijl werkenden, uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden steeds slechter rond kunnen komen. Een belangrijke reden hiervoor is de verslechterde primaire verdeling van arbeid en kapitaal, maar ook het belastingstelsel waarin inkomen uit arbeid fors meer wordt belast dan inkomen uit vermogen zorgt voor een verslechterde positie van werkenden. De belastingheffing werkt in Nederland niet meer progressief, maar juist regressief: mensen met een hoog inkomen betalen (relatief) minder belasting dan mensen met een laag inkomen. ⁰⁷

FIGUUR 3 laat zien dat de primaire verdeling tussen arbeid en kapitaal de afgelopen jaren verslechterde. De arbeidsinkomensquote (AIQ) van de relevante marktsector is tussen 1995 en 2021 trendmatig gedaald. ⁰⁸ Op dit moment gaat er 6,2 procentpunt minder toegevoegde waarde naar de factor arbeid dan in 1995. Dit heeft ervoor gezorgd dat de AIQ in 2021 historisch laag staat. Uitgedrukt in procenten lijkt deze daling misschien mee te vallen, maar schijn bedriegt: per procentpunt verschuift er meer dan 4 miljard van arbeid naar kapitaal. <

⁰⁷ Ongelijkheid en herverdeling, CPB te vinden op: [Ongelijkheid en herverdeling in Nederland \(cpb.nl\)](https://cpb.nl/ongelijkheid-en-verdeling-in-nederland)

⁰⁸ We hanteren in navolging van DNB de AIQ voor de relevante marktsector als de meest zuivere methodologie om de verhouding tussen arbeid en kapitaal uit te drukken. Dit in tegenstelling tot vergelijkingen die kijken naar de loonvoet en de arbeidsproductiviteit; twee grootheden die iets anders uitdrukken en daarmee appels en peren vergelijken.

OPLOSSINGEN

De afgelopen 25 jaar zijn de winsten van bedrijven steeds harder gestegen terwijl het loon van werkenden achteropraakte. Deze trend kan alleen gebroken worden als de lonen fors stijgen en daar is bij bedrijven ook ruimte voor. De overheid kan helpen door:

1. Lonen waar de overheid direct effect op heeft te verhogen.
 - a. Dit kan door het verhogen van het minimumloon in lijn met de EU-richtlijn inzake toereikende minimumlonen. Dit houdt in dat het minimumloon moet stijgen tot 60% van het mediane arbeidsloon. Dit met behoud van de koppeling tussen het minimumloon en uitkeringen.
 - b. Een afschaffing van de jeugdschalen van het minimumloon boven de 18 jaar.
 - c. De lonen in de (semi)-publieke sector mee te laten stijgen met de inflatie.
2. Verhoog de belasting op inkomen uit vermogen en winsten. Zo kunnen de noodzakelijke investeringen in de publieke sectoren worden gefinancierd.
3. Versterk de positie van werkenden door het versterken van de vakbond door:
 - a. Het verder bevorderen van de collectieve onderhandelingen over loonvaststelling zoals bedoeld in artikel 4 van de EU-richtlijn inzake toereikende minimumlonen. Met name een wettelijk recht op toegang tot de werkvloer voor vakbonden en het beschermen tegen benadeling (vakbonds-onderdrukking) zijn hierbij van belang.
 - b. Vaart te maken met de maatregelen uit het arbeidsmarktpakket, beschreven in de kamerbrief over de voortgang uitwerking arbeidsmarktpakket van de minister van Sociale Zaken en werkgelegenheid. Met name door het vergroten van de zekerheid van werkenden en het terugdringen van de doorgeslagen flexibilisering.